

Učiteljski Tovariš.

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Vsebina: Izjava primorskega in štajerskega učiteljstva. — Na Amonite! — Po protestnem shodu. — Pripravljajmo tla za novo organizacijo. Izjava »Pedagoškega društva v Krškem«. — Kritikujoči glasovi. — Dopisi. — Društveni vestnik. — Književnost in umetnost. — Vestnik. — Listnica upravnštva. — Listnica uredništva. — Uradni razpisi učiteljskih služeb. — Inserat. — Pripravniški tečaj v Idriji.

Izjava primorskega in štajerskega učiteljstva.

Primorski in štajerski upravni odborniki »Zaveze avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev« so izrazili pri seji upravnega odbora dne 27. decembra l. l. v imenu vsega primorskega in štajerskega učiteljstva svoje simpatije kranjskemu učiteljstvu v njegovemu hudem boju za njegove pravice in se izjavili, da je primorsko in štajersko učiteljstvo solidarno s kranjskimi tovariši ter z gnevom obsojajo na poboj izzivajoče napade na učiteljski stan.

L. Jelenc, predsednik »Zaveze«.

Na Amonite!

Dan 27. decembra, ko se je vršil protestni shod kranjskega učiteljstva v Ljubljani, bo imponiral zaradi solidarnosti, nepričakovane ogromne udeležbe, enoglasnih sklepov in danega zaupanja svojim voditeljem tudi bodočemu učiteljskemu naraščanju. Ponosni smemo biti na medsebojno složnost in lepo sporazumljenost. V slogi je moč, in ta je prinesla še vselej in povsod lepih sadov.

Kranjsko učiteljstvo je torej govorilo ter glasno povzdignilo svoj glas zoper svoje obrekovalce, podpihovalce in uničevalce učiteljske časti. Glasno in odkrito je povedalo, da se hoče borovati do zadnjega vzdihla za svoj ideal — napredno šolo — svoj gmotni položaj in pravice.

Preden se prične ljuti boj v našem glasilu in v dejanju z naše strani med narodom, izpregovoriti hočemo nekaj resnega in stvarnega našemu ljutemu nasprotniku v premislek in preudarek, da ne bo kdo rekel, da smo šli brez vzroka, premisleka in taktnega postopanja v boj. Povedati hočemo naprej, zakaj in kako je prišlo do tega, zavrniti moramo najnovejše obrekovanje in napade na naš stan s strani našega nasprotnika, da se kdo ne izpodtakne nad našim molčanjem, in končno mu moramo poslati tudi parlamentarje, kakor je to pred vsakim bojem običajno.

Zakaj smo primorani borovati se? Znano je, da se pri nas bije hud boj med liberalizmom in klerikalizmom. Ob kratkem moramo pojasniti nastanek in povedati, po čem hrepeni vsaktera teh strank. Duhovniki so nasledniki Kri-

stusa samega, ker oni učijo kot učeča sv. cerkev Njegove nauke. Kristusovim naukom se ponižno vsi klanjamo, ker spoznavamo Njega kot Boga ter smo usposobljeni iz verouka tudi poučevati, ako ni pri šoli duhovnika kot kateheta. A kakor je bil Kristus sam ubog, ponižen, sama ljubezen in potrpežljivost do smrti, ne opažamo tega pri Njegovih naslednikih. Klerikalci so si sami prisvojili oblast ne samo nad dušnim pastirstvom, ker to priznavamo, da so jo dobili od Kristusa samega, ampak prilastili so si oblast nad posvetnim gospodarstvom. Prvi kristjani so živeli v zadržnem uboštvi, pokorščini in ponižnosti več stoletij, zato se je krščanstvo na podlagi lepih čednosti tako lepo razvijalo. Ko je nehalo kruto preganjanje kristjanov in ko so nastali mirni časi, so se začeli ti gibati prosteje, začeli so skrbeti tudi za posvetno blago in čast. To je tudi prirodno, saj so oni bili in smo vsi še sedaj kot ljudje navezani na pozemeljske potrebščine zaradi obstanka. To ne bi bilo še nič slabega, ko si ne bi klerikalizem prisvojil nadoblasti nad narodi, kralji in cesarji. Sklicujejo se na Kristusov rek sv. Petru: »Peter, dam ti vso oblast na nebu in na zemlji; kar boš zavezal na zemlji, bo zavezano tudi v nebesih, kar boš razvezal na zemlji, bo razvezano tudi v nebesih!« To lahko vsak otrok v šoli razume, da imajo te besede pomen samo v dušnem oziru in ne pa glede posvetnih zadev. Oni so si prisvojili nadoblast nad pozemeljskim blagom, zato vidimo, kako kruto je vladal klerikalizem zlasti v srednjem veku. Ker je bilo ljudstvo nevedno, neomikano in nerazvito, se je klanjalo klerikalizmu več stoletij, a polagoma se je jelo ljudstvo te navlade otresati, nastale so razne homatije, prepiri in celo vojske. Ta prepir in te homatije trajajo še dandanes. Ljudem, ki se upirajo klerikalnemu posvetnemu nadvladju, pravijo liberalci.

Klerikalizem se bori pri raznih državah še sedaj za nadvlado, ponekod srečno, drugod pa ne. Tudi pri nas se je pojavil ta boj, ki ga pred 30. leti ni bilo skoraj nič. Takrat je bilo še, lahko rečemo, idilično življenje med nami, ker smo se takrat borili za narodni obstanek vsi skupaj, kar je tudi mnogo hasnilo. Priborili smo si z zedinjenimi močmi ravnopravnost našega jezika po šolah in uradih, sedaj pa težko priborjeno gineva zlasti ob periferijah našega naroda zaradi medsebojnega nesporazumljenja in boja.

Duhovski stan je bil v starih časih, zlasti v srednjem veku, edini nositelj prosvete. Duhovniki so vzdrževali lastne šole za svoj stan in za ljudi posvetnega stanu. Boriti so se

imeli s težkočami zlasti zaraditega, ker ni bilo še tiska. Storili so v tem oziru glede časovnih razmer precej, a ne toliko, kolikor bi lahko storili. Za splošno ljudsko izobrazbo niso storili skoraj nič, ker je bilo preprosto ljudstvo izključeno od omike in šolskega pouka; poučevali so večinoma samo plemenitaške otroke in take, ki so se hoteli posvetiti duhovskemu stanu. Splošni ljudski izobrazbi niso bili vdani že nekdanj in tudi sedaj niso. Pa zakaj niso? Znano je, da se po naših cerkvah uči, da je boljše za človeško dušo, ako je človek neveden v posvetnih vedah ter živi po sveti veri in se zveliča, kakor pa da bi znal vse učenosti sveta in se pri tem pogubil. Učenost smatra cerkev za dušo kot nekaj nevarnega in zavedljivega. — To je vzrok, da ni klerikalizem posebno vdan splošni ljudski izobrazbi, ker se boji, da bi učenost ne privedla ljudstva do verskega indiferentizma ali celo neverstva. Ako bi ljudstvo postalo tako, bi oni bili zaradi potrebnih svojih dohodkov na slabih nogah, pa tudi njih ugled bi mineval od dne do dne. Le nevedno, neizobraženo in Bogu vdano ali pobožno ljudstvo je duhovščini slepo orodje. Takšni ljudje časte in spoštujejo duhovnike jako visoko, da, celo bojijo se jih in ne postavijo se jim po robu, če se jim godi še taka krivica z njihove strani. Znano je, da je jako veliko praznih ver in vraž med našim nevednim ljudstvom o duhovnikih.

Tukaj naj povemo samo nekatere: Duhovniku je mogoče zabraniti točo, če le hoče; ako se mu pa ljudje zamerijo, pusti, da toča pobije vse. Če se kdo zameri duhovniku, je nevarnost, da ga ta zamoli ali zamašuje, zaradi česar sledijo razne bolezni in nesreče. Če ti duhovnik sede na suknjo, odreži jo in pojdi rajši stran, nego da bi mu ugovarjal ali v čemersibodi nasprotoval. Ni čuda torej, da ima naše ljudstvo tako slepo pokorščino in pasji rešpekt pred duhovščino, ker je za trdno uverjeno, da nima ta samo v dušnih zadevah oblasti nad njim, ampak tudi v posvetnih zadevah mu more škodovati, ako se mu zameri ali mu ni slepo pokoren.

Ako bi imelo naše ljudstvo mnogo dobrih šol in učiteljev, bi se izbile sčasoma te in mnoge druge vraže iz njegove domišljave glave, potrebne šolske vednosti bi ga polagoma izomikale, tako da bi duhovnika smatral le za toliko, kar in kolikor je vreden. To opazujemo lahko po mestih, kjer so imeli šole že mnogo poprej kakor po kmetih. Ljudstvo je tukaj izobraženo, spoštuje sicer duhovnika po njegovi zaslugah kakor vsakega drugega someščana, a ne uklanja več slepo svojega tilnika pred njim.

Ker nosi klerikalizem svoj ideal visoko nad ljudsko maso že od pamtiveka, želeč vladati, gospodariti in pri tem tudi dobro živeti, bo lahko sedaj vsakdo razumel naš politični boj. Ta se hoče na vsak način polastiti nadvlade zlasti na Kranjskem, kjer so sedaj še precej ugodna tla. Edini liberalizem je tukaj, ki mu dela velike ovire, da ne more tako izlahka dospeti do svojega ideala. Liberalizem vidi dobro, da je mogoče ugnati v kozji rod nadležni klerikalizem le z omiko in ljudsko prosveto, zato je prijatelj napredka in šole, zato podpira stremljenje učiteljev in tudi v težkem boju na šolskem polju stoji jim zvesto ob strani in simpatizuje z njimi glede njihovega gmotnega stanja. Klerikalizmu je pa ravno šola in ljudska omika na poti, ki ga ovira in močno plaši, da mu ni možno dospeti tako hitro do smotra. Zato sovraži, prezira, obrekuje in ponižuje, kolikor le more, šolo in napredno učiteljstvo; in da bi lažje izvojeval zmago, odreka poslednjemu celo pravico do izboljšanja gmotnega stanja.

Pred letom 1870. je bila doba konkordata, učitelji in šola so bili pod duhovsko oblastjo. Takrat je bila le malo kje kaka šola, le po mestih in velikih vaseh je bilo ljudstvo deležno te dobrote, drugod je vladala tema nevednosti in nazadnjaštva. Klerikalizem se ni brigal za splošno ljudsko prosveto, ker ni bil iz principa tej posebno naklonjen. Tuptam je kak duhovnik imel tudi takoimenovano »farno šolo«, ker je bilo veliko pomanjkanje učiteljev zaradi sramotne pičle plače, a učili so le nadarjene otroke, pa še tiste, če so prostovoljno hodili v šolo. Ako je bilo v taki šoli 10 do 15 učencev, je bilo to že veliko. Učitelji so bili takrat pravi sužnji duhovnikov; biti so morali pokorni slugi njihovi v šoli, cerkvi in župnišču.

(Dalje.)

Po protestnem shodu.

Protestni učiteljski shod, ki ga je sklicalo »Deželno slovensko učiteljsko društvo«, se je izvršil nepričakovano sijajno. Njega posledice bodo segale kranjskim klerikalcem do kosti ter jim prerešale jetra in obisti. Sicer smo pričakovali, da bo udeležba mnogobrojna, a ko smo pa videli, kako se je zbiralo v prostrani dvorani zavedno, napredno in svobodomiselnost učiteljstva, smo bili kar naravnost osupnjeni ob tej ogromni udeležbi. Upoštevati je bilo treba skrajno neugodno vreme, slaba pota, konec meseca, praznike in pa še okolnost, da je bil naslednji dan že šolski dan. Na shodu smo opazili tudi mnogo takih tovarišev in tovarišic, ki so še pred nedavnim časom bili najzvestejši pristaši kranjske Slomškarije, ki jih je pa pogubonosna dr. Šusteršičeva klerikalna politika izpametovala še ob pravem času ter so se zopet vrnili v tabor naprednega učiteljstva. Veselilo nas je tudi, da so bile gospodične tovarišice v tako častnem številu zastopane na našem protestnem shodu. Čast jim! Le vztrajajte, gospodične kolegije, v naši družbi, zakaj le v edinosti je moč in napredek. Le če bomo skupno delovali in se skupno bojevali proti krutemu sovražniku, ki nam ne privoščiti trohice vsakdanjega kruha, nam je zmaga gotova. Podpirajte duševno in gmotno naše liste »Učiteljski Tovariš«, »Popotnik« in »Zvonček« in pridno se udeležujte tudi zborovanj naših društev. Gre nam za kruh, za življenje! Če sedaj ne zmagamo, potem smo izgubljeni ter izročeni na milost in nemilost trinogim kranjskim klerikalcem. In če pridemo v njih kremplje, kar nas Bog obvaruj, potem gorje nam, gorje šoli in gorje našemu narodu! Zato udarimo s podvojenimi silami v boj na divje Amonite ter se združimo z onimi, ki nam žele dobro, ki so prijatelji šole in učiteljstva, pobijajmo in zavračajmo pa klerikalizem in nazadnjaštvo, kjerkoli in kadarkoli nam je dana prilika.

Naš protestni shod je bil lep in sijajen. Kaj pa zdaj? Ali se smemo zadovoljiti z golim protestom? Nikakor ne! Ta shod mora roditi sedaj pozitivno delo, sicer bi bil shod brezuspešen. Stopiti moramo sedaj med ljudstvo, med narod ter ga poučiti kolika nesreča je ne samo za nas, ampak za vso našo domovino klerikalna obstrukcija ter klerikalizem vobče. Dalje moramo našemu zavedenemu ljudstvu odpreti oči ter mu poljudno razložiti in ga poučiti, kako velike važnosti je ljudska šola za sleherni narod.